RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KORXONALARDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA OSHIRISH OMILLARI

Anvarova Lobarxon Sherzod qizi
Qarshi davlat universiteti Mustaqil tadqiqotchisi
Gmail: lobarxon@gmail.com
ORCID: https:// orcid.org/0009-0001-7189-5097

Annotatsiya. Mazkur tezisda raqamli transformatsiya sharoitida korxonalarda boshqaruv samaradorligini baholash va uni oshirishning asosiy omillari tadqiq etilgan. Raqamli texnologiyalarni boshqaruv jarayonlariga joriy etish, ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish, biznes jarayonlarini avtomatlashtirish va mehnat unumdorligini oshirishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, boshqaruv samaradorligini baholashning moliyaviy, tashkiliy, texnologik va raqamli ko'rsatkichlari tizimlashtirilib, korxonalar raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha amaliy yo'nalishlar asoslangan.

Kalit so'zlar: raqamli transformatsiya, boshqaruv samaradorligi, korxona, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, KPI, Big Data, sun'iy intellekt, mehnat unumdorligi, raqamli boshqaruv.

Аннотация. В тезисе исследуются основные факторы оценки и повышения эффективности управления предприятиями в условиях цифровой трансформации. Рассматривается значение внедрения цифровых технологий в управленческие процессы, принятия решений на основе данных, автоматизации бизнес-процессов и повышения производительности труда. Систематизированы финансовые, организационные, технологические и цифровые показатели оценки эффективности управления, а также обоснованы практические направления повышения конкурентоспособности предприятий на основе цифровой трансформации.

Ключевые слова: цифровая трансформация, эффективность управления, предприятие, цифровые технологии, автоматизация, KPI, Big Data, искусственный интеллект, производительность труда, цифровое управление.

Abstract. This thesis examines the key factors for assessing and improving management efficiency in enterprises under digital transformation. Particular attention is paid to the implementation of digital technologies in management processes, data-driven decision-making, business process automation, and increasing labor productivity. The study systematizes financial, organizational, technological, and digital indicators for evaluating management efficiency and substantiates practical directions for strengthening enterprise competitiveness through digital transformation.

Keywords: digital transformation, management efficiency, enterprise, digital technologies, automation, KPI, Big Data, artificial intelligence, labor productivity, digital management.

KIRISH. Bugungi kunda raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi korxonalar faoliyatini tashkil etish va boshqarishning an'anaviy usullarini tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, bozor raqobatining kuchayishi, iste'molchilar talabining tez o'zgarishi hamda ma'lumotlar hajmining ortib borishi korxonalardan boshqaruv qarorlarini tezkor, aniq va ma'lumotlarga asoslangan holda qabul qilishni talab etmoqda. Shu sababli raqamli transformatsiya sharoitida boshqaruv samaradorligini baholash va uni oshirishning samarali mexanizmlarini shakllantirish zamonaviy korporativ boshqaruvning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli transformatsiya korxona faoliyatiga faqat yangi axborot texnologiyalarini joriy etish bilan cheklanmaydi. U boshqaruv tuzilmasi, biznes jarayonlari, xodimlar kompetensiyasi, mijozlar bilan munosabatlar, axborot almashinuvi va qaror qabul qilish mexanizmlarining kompleks ravishda o'zgarishini nazarda

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

tutadi. Xususan, ERP, CRM, Big Data, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari korxonalarda axborotni tezkor qayta ishlash, resurslarni samarali taqsimlash va boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish imkonini bermoqda. Korxonalarda boshqaruv samaradorligini baholash masalasi ham raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi mazmun kasb etmoqda. An'anaviy baholashda asosan foyda, rentabellik, xarajatlar va mehnat unumdorligi kabi moliyaviy-iqtisodiy ko‘rsatkichlardan foydalanilgan bo‘lsa, raqamli transformatsiya sharoitida boshqaruvning raqamli yetukligi, ma'lumotlardan foydalanish darajasi, biznes jarayonlarining avtomatlashtirilishi, qaror qabul qilish tezligi va innovatsion faollik kabi ko‘rsatkichlarni ham hisobga olish zarur. Boshqaruv samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni shartli ravishda ichki va tashqi omillarga ajratish mumkin. Ichki omillarga korxonaning tashkiliy tuzilmasi, boshqaruv sifati, xodimlarning malakasi, moliyaviy resurslar, texnologik ta'minot, korporativ madaniyat va innovatsion salohiyat kiradi. Tashqi omillar esa raqobat muhiti, bozor kon'yunkturasi, iste'molchilar talabi, davlatning iqtisodiy siyosati, texnologik o‘zgarishlar va raqamli infratuzilmaning rivojlanishi bilan bog‘liq. Ayniqsa, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv (data-driven management) zamonaviy korxona samaradorligini oshirishning muhim omiliga aylanmoqda. Korxona faoliyati to‘g‘risidagi katta hajmdagi ma'lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tahlil qilish orqali rahbariyat bozor tendensiyalarini aniqlashi, mavjud risklarni baholashi, resurslardan foydalanishdagi muammolarni aniqlashi va boshqaruv qarorlarining muqobil variantlarini ishlab chiqishi mumkin. Natijada boshqaruv qarorlarining subyektivlik darajasi kamayib, ularning natijadorligi oshadi. Shuningdek, raqamli transformatsiya boshqaruv samaradorligini KPI tizimi orqali baholash imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Raqamli monitoring vositalari yordamida korxonaning asosiy ko‘rsatkichlarini real vaqt rejimida kuzatish, bo‘linmalar va xodimlar faoliyatini baholash, belgilangan maqsadlarning bajarilish darajasini aniqlash hamda aniqlangan chetlanishlar bo‘yicha tezkor choralar ko‘rish mumkin. Shu jihatdan KPI tizimi raqamli boshqaruvning muhim amaliy instrumenti sifatida namoyon bo‘ladi. Raqamli transformatsiyaning boshqaruv samaradorligiga ijobiy ta'siri bilan bir qatorda, uni joriy etish bilan bog‘liq ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, malakali mutaxassislarning yetishmasligi, dastlabki investitsiya xarajatlarining yuqoriligi, axborot xavfsizligi va ma'lumotlarni himoya qilish masalalari korxonalarning raqamlashtirish jarayonini murakkablashtirishi mumkin. Shu sababli raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan bir vaqtda tashkiliy va inson kapitalini rivojlantirish choralarini ham amalga oshirish talab etiladi. Mazkur tezisning asosiy maqsadi raqamli transformatsiya sharoitida korxonalarda boshqaruv samaradorligini baholashning asosiy mezon va ko‘rsatkichlarini aniqlash hamda uni oshirishga ta'sir etuvchi ustuvor omillarni asoslashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun boshqaruv samaradorligining nazariy mazmunini yoritish, raqamli transformatsiyaning boshqaruv jarayonlariga ta'sirini aniqlash, samaradorlikni baholash ko‘rsatkichlarini tizimlashtirish va korxonalar boshqaruvini takomillashtirish yo‘nalishlarini ishlab chiqish muhim vazifalar sifatida belgilanadi. Umuman olganda, raqamli transformatsiya sharoitida korxona boshqaruvining samaradorligi texnologiyalar, inson kapitali, tashkiliy tuzilma, ma'lumotlar sifati va iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligining o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liq. Shu sababli zamonaviy korxonalarda boshqaruv samaradorligini baholash va oshirish kompleks yondashuv asosida tashkil etilishi, raqamli texnologiyalar esa strategik maqsadlarga erishishni ta'minlovchi muhim vosita sifatida qaralishi lozim.

ASOSIY QISM. Raqamli transformatsiya korxonalarda boshqaruv jarayonlarini tashkil etish, axborot almashinuvi, resurslarni taqsimlash va qaror qabul qilish mexanizmlarini tubdan o‘zgartirmoqda. Zamonaviy sharoitda korxonaning raqobatbardoshligi nafaqat ishlab chiqarish quvvati va moliyaviy resurslariga, balki mavjud ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash, tahlil qilish va ulardan boshqaruv

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

qarorlarida samarali foydalanish qobiliyatiga ham bog‘liq. Boshqaruv samaradorligini korxonaning belgilangan maqsadlariga mavjud resurslardan oqilona foydalanish orqali erishish darajasi sifatida baholash mumkin. Raqamli transformatsiya sharoitida mazkur tushuncha yanada kengayib, boshqaruv qarorlarining tezkorligi, axborotning aniqligi, biznes jarayonlarining avtomatlashtirilganlik darajasi, raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi va xodimlarning raqamli kompetensiyalarini ham qamrab oladi. Shu jihatdan boshqaruv samaradorligini quyidagi mantiqiy ketma-ketlik asosida ifodalash mumkin:

Raqamli resurslar → Axborotni qayta ishlash → Tahlil → Boshqaruv qarori → Amalga oshirish → Natijadorlik → Raqobatbardoshlik.

Mazkur jarayonda axborot sifati va boshqaruv qarorlarining tezkorligi asosiy omillardan hisoblanadi. Agar korxonada ma’lumotlar yagona tizimga birlashtirilgan bo‘lsa, rahbariyat korxonaning moliyaviy holati, sotuvlar, ishlab chiqarish, zaxiralar va xodimlar faoliyati to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tezkor tahlil qilishi mumkin. Korxonalarda boshqaruv samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarni ikki asosiy guruhga ajratish mumkin: ichki va tashqi omillar. Ichki omillar korxonaning o‘z boshqaruv salohiyati bilan bog‘liq bo‘lib, ularga boshqaruv tuzilmasi, xodimlarning malakasi, moliyaviy imkoniyatlar, texnologik ta’minot, korporativ madaniyat, axborot tizimlari va innovatsion salohiyat kiradi. Tashqi omillar esa korxona faoliyat yuritayotgan iqtisodiy va institutsional muhit bilan belgilanadi. Bular bozor raqobati, iste’molchilar talabi, davlatning iqtisodiy siyosati, texnologik taraqqiyot, raqamli infratuzilma va makroiqtisodiy sharoitlarni o‘z ichiga oladi.

2-jadval.

Korxonalarda boshqaruv samaradorligiga ta’sir etuvchi omillar[1]

Omillar guruhi	Asosiy omillar	Kutiladigan ta’sir
Tashkiliy	Boshqaruv tuzilmasi, vakolatlarni taqsimlash	Qaror qabul qilish tezligi
Moliyaviy	Investitsiyalar, moliyaviy resurslar	Raqamlashtirish imkoniyatlari
Inson kapitali	Xodimlar malakasi, raqamli kompetensiya	Mehnat unumdorligi
Texnologik	ERP, CRM, Big Data, AI	Jarayonlarni avtomatlashtirish
Axborot	Ma’lumotlarning sifati va tezkorligi	Qarorlar sifatini oshirish
Innovatsion	Yangi mahsulot va texnologiyalar	Raqobatbardoshlik
Bozor	Raqobat va talab	Korxonaning moslashuvchanligi
Institutsional	Davlat siyosati va tartibga solish	Tadbirkorlik muhiti

Ushbu omillar o‘zaro chambarchas bog‘langan. Masalan, zamonaviy axborot tizimini joriy etish uchun moliyaviy resurs talab qilinadi, undan samarali foydalanish uchun esa malakali xodimlar zarur. Demak, raqamlashtirishning boshqaruv samaradorligiga ta’siri faqat texnologik vositaning mavjudligi bilan emas, balki uni boshqaruv tizimiga integratsiya qilish darajasi bilan belgilanadi. Korxonalarda

[1] Muallif ishlanmasi

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

raqamli texnologiyalardan foydalanish boshqaruv jarayonlarining tezkorligi va aniqligini oshirishning muhim vositasidir. Jumladan, ERP tizimlari moliya, ishlab chiqarish, ta'minot, zaxiralar va inson resurslari to'g'risidagi ma'lumotlarni yagona tizimda boshqarish imkonini beradi. CRM tizimlari esa mijozlar bilan munosabatlarni takomillashtirish, sotuv jarayonlarini monitoring qilish va iste'molchilar talabini tahlil qilish imkonini yaratadi. Big Data texnologiyalari katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash va ulardan yangi iqtisodiy xulosalar olish imkonini beradi. Sun'iy intellekt esa prognozlash, risklarni aniqlash, mijozlar xatti-harakatlarini tahlil qilish va ayrim boshqaruv funksiyalarini avtomatlashtirishda qo'llanishi mumkin. Shunday qilib, raqamli transformatsiya korxonalar boshqaruvini texnologik jihatdan yangilash bilan birga, boshqaruvning mazmuni va usullarini ham o'zgartirmoqda. Zamonaviy sharoitda samarali boshqaruv modeli raqamli texnologiyalar, inson kapitali, ma'lumotlar tahlili va natijaga yo'naltirilgan boshqaruvning o'zaro uyg'unligiga asoslanishi lozim. Bu esa korxonalarda resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish, qaror qabul qilish sifatini yaxshilash va uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya sharoitida korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirish zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish bilangina cheklanmay, boshqaruv tizimining tashkiliy, iqtisodiy, texnologik va inson kapitali elementlarini kompleks takomillashtirishni talab etadi. Boshqaruv samaradorligi korxonaning mavjud resurslardan oqilona foydalanishi, belgilangan maqsadlarga erishishi va bozor muhitidagi o'zgarishlarga tez moslashishi bilan belgilanadi. Tahlil natijasida boshqaruv samaradorligini baholashda moliyaviy natijalar, mehnat unumdorligi, boshqaruv xarajatlari, resurslardan foydalanish samaradorligi, innovatsion faollik, raqamlashtirish darajasi va strategik maqsadlarning bajarilishi kabi ko'rsatkichlarni birgalikda qo'llash maqsadga muvofiqligi aniqlandi. Bunday kompleks yondashuv korxonaning boshqaruv salohiyatini obyektiv baholash imkonini beradi. Raqamli transformatsiya korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda. ERP, CRM, Big Data, sun'iy intellekt, elektron hujjat aylanishi va avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari boshqaruv jarayonlarini tezlashtirish, axborot almashinuvini yaxshilash, resurslardan foydalanishni optimallashtirish va qaror qabul qilish sifatini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalarning samarasi ularning korxonaning strategik maqsadlari va biznes jarayonlari bilan qanchalik uyg'unlashtirilganiga bog'liq. Tadqiqot asosida boshqaruv samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar tashkiliy, moliyaviy, inson kapitali, texnologik, axborot, innovatsion, bozor va institutsional omillar sifatida tizimlashtirildi. Ularning o'zaro uyg'unligi korxonaning raqamli yetukligi va boshqaruv natijadorligini belgilovchi muhim shart hisoblanadi. Korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirish uchun, avvalo, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv tizimini shakllantirish, ya'ni boshqaruv qarorlarini real va ishonchli ma'lumotlar asosida qabul qilish zarur. Shu bilan birga, KPI tizimini raqamli monitoring vositalari bilan integratsiyalash orqali korxona, tarkibiy bo'linmalar va xodimlar faoliyatining natijadorligini muntazam baholab borish mumkin. Shuningdek, xodimlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish uchun xodimlarning nafaqat kasbiy, balki raqamli va analitik ko'nikmalarini ham muntazam rivojlantirish talab etiladi.

Boshqaruv samaradorligini oshirishda axborot xavfsizligi va risk-menejment masalalariga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Raqamli boshqaruv tizimlarining kengayishi bilan bir qatorda ma'lumotlarni himoya qilish, kiberxavflarni kamaytirish va texnologik uzilishlarning oldini olish bo'yicha tashkiliy choralarni kuchaytirish zarur. Umuman olganda, raqamli transformatsiya sharoitida korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirishning eng maqbul modeli raqamli infratuzilma +

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

malakali inson kapitali + ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv + KPI + innovatsiyalar + risk-menejmentning o'zaro integratsiyasiga asoslanishi lozim. Mazkur yondashuv boshqaruv qarorlarining tezkorligi va sifatini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish, mehnat unumdorligini yuksaltirish hamda korxonaning raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli kelgusida korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishi raqamlashtirishni alohida texnologik jarayon sifatida emas, balki korxonaning umumiy strategik rivojlanish tizimining tarkibiy qismi sifatida tashkil etishdan iborat bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Drucker, P. F. (2007). Management Challenges for the 21st Century. New York: Harper Business.
2. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Boston: Harvard Business School Press.
3. Porter, M. E. (1998). Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York: Free Press.
4. Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of Management, 17(1), 99–120.
5. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2001). The Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment. Boston: Harvard Business School Press.
6. Brynjolfsson, E., & Hitt, L. M. (2000). Beyond computation: Information technology, organizational transformation and business performance. Journal of Economic Perspectives, 14(4), 23–48.
7. Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. The Journal of Strategic Information Systems, 28(2), 118–144.
8. Hanelt, A., Bohnsack, R., Marz, D., & Antunes Marante, C. (2021). A systematic review of the literature on digital transformation: Insights and implications for strategy and organizational change. Journal of Management Studies, 58(5), 1159–1197.
9. Verhoef, P. C., Broekhuizen, T., Bart, Y., Bhattacharya, A., Dong, J. Q., Fabian, N., & Haenlein, M. (2021). Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda. Journal of Business Research, 122, 889–901.
10. Zhang, T., Shi, Z.-Z., Shi, Y.-R., & Chen, N.-J. (2022). Enterprise digital transformation and production efficiency: Mechanism analysis and empirical research. Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 35(1), 2781–2792.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.